

JAMHURI YA MUUNGANO WA TANZANIA

BUNGE LA TANZANIA

**TAARIFA YA KAMATI YA HAKI, MAADILI
NA MADARAKA YA BUNGE KUHUSU UCHUNGUZI WA TUHUMA ZA
KUVUNJA HAKI ZA BUNGE KWA KUSEMA UONGO
ZINAZOMKABILI MHE. JERRY WILLIAM SILAA**

Ofisi ya Bunge
S.L.P. 941
DODOMA.

AGOSTI, 2021

**TAARIFA YA KAMATI YA HAKI, MAADILI NA MADARAKA YA
BUNGE KUHUSU UCHUNGUZI WA TUHUMA KUVUNJA HAKI ZA
BUNGE KWA KUSEMA UONGO ZINAZOMKABILI
MHE. JERRY WILLIAM SILAA**

1.0 UTANGULIZI

- 1.1 Mheshimiwa Spika,** kwa mujibu wa Kanuni ya 4(2) na (3) ya Nyongeza ya Nane ya Kanuni za Kudumu za Bunge, Toleo la Juni 2020 naomba kuwasilisha mbele ya Bunge lako Tukufu Taarifa ya Kamati kuhusu uchunguzi wa tuhuma zinazomhusu Mhe. Jerry William Silaa (Mb) kuhusu kuvunja Haki za Bunge kwa kusema uongo.
- 1.2 Mheshimiwa Spika,** awali ya yote napenda kukushukuru wewe binafsi kwa weledi, busara na hekima katika kuliongoza Bunge letu kwa ufanisi mkubwa. Aidha, napenda kumshukuru Naibu Spika na Wenyeviti wote wa Bunge letu kwa namna wanavyokusaidia kutekeleza majukumu ya Bunge.
- 1.3 Mheshimiwa Spika,** mnamo tarehe 20 Agosti, 2021 kwa Mamlaka uliyonayo chini ya Kanuni ya 4(1) (a) ya Nyongeza ya Nane ya Kanuni za Kudumu za Bunge, Toleo la Juni, 2020 uliagiza Kamati yangu kukutana kwa ajili ya kuchunguza tuhuma zinazomkabili Mhe. Jerry William Silaa na kutoa mapendekezo kuhusu hatua za kuchukua.

Kufuatia agizo hilo, Kamati ilikutana rasmi tarehe 24, Agosti 2021, 26, Agosti 2021, 27 Agosti, 2021 na 30, Agosti 2021 kwa ajili ya kushughulikia suala hilo.

2.0 CHIMBUKO LA SHAURI

2.1 **Mheshimiwa Spika**, shauri hili linatokana na kauli zilizosambaa kwenye vyombo vya habari na mitandao ya kijamii mnamo tarehe 23 Julai, 2021 ikimnukuu Mhe. Jerry William Silaa (Mb). Mheshimiwa huyu alinukuliwa wakati anazungumza na Wananchi katika Jimbo la Ukonga, Jijini Dar es Salaam kuwa mishahara ya Wabunge haikatwi kodi. Kauli zake zilikuwa na maneno yafuatayo:-

a) *"Mimi nimeanza ubunge juzi mwaka jana mwezi wa kumi na moja. Kwa hiyo nimekuta hayo yanayosemwa mengine yameshapitishwa tayari Bungeni na katika hili mimi niungane na Mbunge wa Kinondoni Mhe. Abbas Tarimba kwamba vikiliwa vya mwali na vya kungwi viliwe..."*

b) *...Ni wakati muafaka sisi Waheshimiwa Wabunge ili tupate moral integrity, ili tupate uwezo wa kusimama mbele za watu kuwaambia walipe kodi na sisi tuanze kulipa kodi kwenye mishahara yetu. Hakuna sababu ya kuwa na wengine wanalipa wengine hawalipi ukishakuwa hulipi unakosa ile nguvu ya kumwambia mwenzako alipe..."*

2.2 **Mheshimiwa Spika**, baada ya kusoma hati ya wito Kamati ilianza kwa kujadili kauli zinazolalamikiwa katika shauri hilo. Mhe. Abbas Tarimba (Mb) ambaye ni mjumbe wa Kamati hii alieleza Kamati kwamba jina lake limetajwa katika kauli inayofanyiwa uchunguzi na Kamati. Japokuwa alikana kuhusika na maelezo katika *twitter* ambayo **Mhe. Jerry Silaa (Mb)** alimnukuu kwamba yeye **Mhe. Tarimba aliyasema**, aliiomba Kamati kwamba misingi ya utendaji haki inamtaka ajitoe katika kusikiliza shauri hilo ili kuepuka kuonekana anaegemea upande wowote. Kamati iliona hoja ya **Mhe. Abbas Tarimba (Mb)** ni ya msingi hivyo Kamati iliridhia kujitoa kwake.

2.3 **Mheshimiwa Spika**, h linalomhusu Mbunge anayewakilisha Bunge kwenye chombo kingine cha uwakilishi au mjumbe wa Bunge la Afrika Mashariki. ati ilieleza kuwa tuhuma hizo iwapo zitathibitika, ni ukiukaji wa Kifungu cha 26(d) na (e) cha Sheria ya Kinga, Haki na Madaraka ya Bunge Sura ya 296 na Kanuni ya 85(1)(g) ya Kanuni za Kudumu za Bunge ambazo zinazokataza mtu yeyote kufanya vitendo alivyotuhumiwa kuvifanya.

3.0 UCHAMBUZI WA SHAURI

3.1 **Mheshimiwa Spika**, Bunge limepewa mamlaka kisheria ya kusikiliza na kutoa hukumu kwa makosa yanayovunja Haki za Bunge ambayo si jinai chini ya Sheria hii. Mamlaka hayo yapo chini ya Kifungu cha 13 cha Sheria ya Kinga, Madaraka na Haki za Bunge, Sura ya 296. Kifungu kinaeleza ifuatavyo: -

“...13 (1) It is declared for avoidance of doubt that subject to the constitution and standing Orders of the Assembly, the Assembly has all such powers and Jurisdiction as may be necessary for inquiring into, judging and pronouncing upon commission of any act, matter or thing, not amounting to an offence under this Act, which is a breach of Parliamentary privileges...”

3.2 **Mheshimiwa Spika**, kwa utekelezaji bora wa mamlaka hayo, Kamati ya Haki, Maadili na Madaraka ya Bunge iliundwa na kupewa jukumu hilo chini ya Kanuni ya 4(1) (a) na (b) (c) ya Nyongeza ya Nane ya Kanuni za Kudumu za Bunge, Toleo la Juni 2020. Kwa urahisi wa rejea nanukuu Fasili ya Kanuni hiyo:-

4 (1) Kamati ya Haki, Maadili na Madaraka ya Bunge itatekeleza majukumu yafuatayo: -

- (a) Kuchunguza na kutoa mapendekezo kuhusu masuala yote ya Haki, Kinga na Madaraka ya Bunge yatakayopelekwa na Spika;***
- (b) Kushughulikia mambo yanayohusu maadili ya Wabunge yatakayopelekwa na Spika; na***
- (c) Kushughulikia shauri linalomhusu Mbunge anayewakilisha Bunge kwenye chombo kingine cha uwakilishi au Mjumbe wa Bunge la Afrika Mashariki.***

3.3 **Mheshimiwa Spika**, katika uchunguzi wake, Kamati ilifanya rejea ya nyaraka mbalimbali kama ifuatavyo:-

- (a) Katiba ya Jamhuri ya Muungano wa Tanzania ya Mwaka 1977.
- (b) Sheria ya Kinga, Haki na Madaraka ya Bunge Sura ya 296.
- (c) Kanuni za Kudumu za Bunge, Toleo la Juni, 2020.
- (d) Sheria ya Usimamizi wa Bunge, Sura 115.
- (e) Erskine May. Treaties on the Law, Privileges, Proceedings and Usage of Parliament, Erskine May, 22nd Edition, Butterworth, London 1983.
- (f) Machapisho ya mitandao ya kijamii na picha za video zikimuonesha **Mhe. Jerry William** akihutubia Wananchi wa Jimbo la Ukonga.
- (g) Mashauri yaliyowahi kuamuliwa na Bunge kuhusu malalamiko kama haya.
- (h) Masharti ya Kazi ya Mbunge
- (i) Hati ya Mshahara (*Salary Slip*).

3.4 **Mheshimiwa Spika**, wakati wa uchunguzi wa tuhuma zinazomkabili **Mhe. Jerry William Silaa**, Kamati ilijielekeza katika hoja zifuatazo:-

- (a) Je, **Mhe. Jerry Silaa** alitoa kauli zinazolalamikiwa?
- (b) Kama alizitoa, Je, ni kweli mishahara ya Wabunge haikatwi kodi?

- (c) Je, kauli za **Mhe. Jerry Silaa** zinashusha hadhi na heshima ya Bunge, zinadharau Mamlaka ya Spika na zinachonganisha Serikali na Wananchi, vilevile Wananchi na Bunge?
- (d) Ikiwa hoja (a), (b) na (c) zitathibitika, ni hatua gani zinaweza kuchukuliwa kwa mujibu wa Sheria na Kanuni za Bunge?

3.5 **Mheshimiwa Spika**, katika kujibu hoja ya (a) kwamba Je, ni kweli Mhe. Jerry William Silaa alitoa Kauli zinazolalamikiwa? Kamati ilijielekeza katika Ushahidi wa picha za video iliyosambaa katika mitandao mbalimbali ya kijamii na Vyombo vya Habari tarehe 23 Julai, 2021. Video hiyo inamuonesha Mhe. Jerry William Silaa akiwa anazungumza na Wananchi katika Jimbo la Ukonga, Jijini Dar es Salaam ambapo alitamka kwamba mishahara ya Wabunge haikatwi kodi. Vilevile kamati ilizingatia ushahidi alioutoa **Mhe. Jerry Silaa** mbele ya Kamati siku ya tarehe 24 Agosti, 2021 na tarehe 27 Agosti, 2021.

3.6 **Mheshimiwa Spika** Ushahidi wa kwanza ni wa picha za video iliyosambaa katika mitandao mbalimbali ya kijamii na Vyombo vya Habari tarehe 23 Julai, 2021. Video hiyo inamuonesha **Mhe. Jerry Silaa** akiwa anahutubia Wananchi katika Jimbo la Ukonga, Jijini Dar es Salaam ambapo alitamka kwamba

mishahara ya Wabunge haikatwi kodi. Sehemu ya maelezo yake ni:-

"...Mimi nimeanza Ubunge juzi mwaka jana mwezi wa kumi na moja. Kwa hiyo nimekuta hayo yanayosemwa mengine yameshapitishwa tayari Bungeni na katika hili mimi niungane na Mbunge wa Kinondoni Mhe. Abbas Tarimba (Mb) kwamba vikiliwa vya mwali na vya kungwi viliwe..."

Ni wakati muafaka sisi Waheshimiwa Wabunge ili tupate moral integrity, ili tupate uwezo wa kusimama mbele za watu kuwaambia walipe kodi na sisi tuanze kulipa kodi kwenye mishahara yetu. Hakuna sababu ya kuwa na wengine wanalipa wengine hawalipi ukishakuwa hulipi unakosa ile nguvu ya kumwambia mwenzako alipe..."

- 3.7 **Mheshimiwa Spika**, ushahidi wa picha za video uliotumika katika shauri hili, ni miongoni mwa ushahidi wa kielektroniki ambao unakubalika kwa mujibu wa Kifungu cha 40A (a) na (b) cha Sheria ya Ushahidi Sura ya 6 (*The Evidence Act, Cap 6*) ambacho kinaeleza ifuatavyo:

"40A. In any criminal proceedings-

(a) an information retrieved from computer system, networks or servers;

(b) the records retrieved from computer systems, networks or servers; or records obtained through surveillance of means of preservation of information including facsimile machines, electronic transmission and communication facilities;

(c)

shall be admissible in evidence."

- 3.8 **Mheshimiwa Spika**, Ushahidi mwingine uliofanyiwa kazi na Kamati ni wa **Mhe. Jerry Silaa** aliutoa mbele ya Kamati siku ya tarehe 24 Agosti, 2021. Wakati wa mahojiano **Mhe. Jerry William Silaa** alikiri kuwa yeye ndiye aliyetoa kauli zinazolalamikiwa. Shahidi huyu alifafanua kuwa alitoa kauli hizo alipokuwa anahutubia Wananchi wa Jimbo la Ukonga, Jijini Dar es Salaam. Maelezo ya shahidi yalikuwa:

"Mheshimiwa Mwenyekiti kwa ujumla ninakiri yapo sahihi isipokuwa kwenye paragraph ya kwanza, kama Kamati yako itaridhia, Mkutano wa Wananchi ulifanyika tarehe 22 Julai siyo 23 Julai ..."

Mheshimiwa Mwenyekiti, yote sawa.

- 3.9 **Mheshimiwa Spika**, kutokana na ushahidi wa kukiri kwake mbele ya Kamati pamoja na ushahidi wa video iliyosambaa katika mitandao mbalimbali ya kijamii na Vyombo vya Habari kuanzia tarehe 23 Julai, 2021 Kamati imejiridhisha kuwa ni kweli **Mhe. Jerry Silaa** ndiye aliyetoa kauli zinazolalamikiwa.

- 3.10 **Mheshimiwa Spika**, baada ya **Mhe. Jerry Silaa** kukiri kutoa kauli hizo, Kamati ili jielekeza kujadili hoja kwamba je, ni kweli mishahara ya Wabunge haikatwi kodi?
- 3.11 **Mheshimiwa Spika**, katika kupata majibu ya hoja hii, Kamati ilimhoji **Mhe. Jerry Silaa** ili kupata maelezo ya kuthibitisha ukweli kuhusu kauli yake ya kwamba mishahara ya Wabunge haikatwi kodi. Kwa kuanzia Kamati ilitaka maelezo yake iwapo anazifahamu stahili zake kama Mbunge na iwapo anaufahamu mishahara wa Mbunge.
- 3.12 **Mheshimiwa Spika**, shahidi alieleza Kamati kwamba baada ya kupata Ubunge alipewa maelezo ya stahili za Mbunge, hivyo, anafahamu vizuri mishahara wa Mbunge. Swali lingine aliloulizwa ni iwapo mishahara wake unakatwa kodi. Wakati wa kujibu Shahidi aliomba kwamba ikae kwenye kumbukumbu za Kamati kwamba katika mishahara anaoupokea kuna kiasi kinakatwa kodi na kuna kiasi hakikatwi kodi.
- 3.13 Alipotakiwa kufafanua ni kiasi kipi kinakatwa kodi na kiasi kipo hakikatwi kodi, alieleza kuwa katika mishahara wa Mbunge eneo la *basic salary* linakatwa kodi (P.A.Y.E). Sehemu ya maelezo haya ni yafuatayo:-
- “...ukiondoa *basic salary* ... ambayo ndiyo inatengeneza sehemu ya mishahara wa Mbunge kuna posho inaitwa Bunge Allowance ambayo**

inajumuisha vitu mbalimbali. Katika vitu vile vinavyojumuishwa ni pamoja na posho ya mafuta, posho ya matengenezo ya gari, OC ya Jimbo, mishahara ya wasaidizi wa Jimbo na posho za ziara siku 10 Jimboni ambazo ni za kujikimu, ambazo kwenye Sheria ya Kodi zinafahamika kama *personal allowance*, hizo hazilipwi kodi..."

... nirudie pale awali kwenye mkanganyiko baina ya *basic salary*, mishahara na *personal income*..."

Narudia suala langu la awali kwamba ikae kwenye kumbukumbu kwamba nimeelezea kwamba *personal income* ndiyo mishahara. Muundo wa *basic salary* na posho mbalimbali *National Service Compas...*"

- 3.14 **Mheshimiwa Spika**, katika kuelewa vema jambo hili, Kamati ilijielekeza kwenye ushahidi uliotolewa na **Ndugu Layson Mwanjisi**. Shahidi huyu ni mtaalam anayesimamia malipo ya stahili mbalimbali za Wabunge ikiwemo posho na mishahara. Shahidi huyu alieleza Kamati kuwa yeye ni Mhasibu Mkuu katika Sekretarieti ya Bunge na amefanya kazi hiyo katika Sekretarieti ya Bunge kuanzia mwaka 2015. Shahidi alifafanua kuwa kwa kipindi chote alichohudumu katika Ofisi hiyo mishahara ya Wabunge inakatwa kodi.

3.15 **Mheshimiwa Spika,** aidha, **Ndg. Layson Mwanjisi** alipohojiwa alitofautisha malipo ya mshahara na malipo ya posho wanayolipwa Wabunge. Shahidi alieleza kwamba posho zinazolipwa kwa Wabunge hazikatwi kodi kwa sababu Wabunge wanalipwa posho kwa ajili ya kuwawezesha kufanya kazi za Kibunge na kuendesha shughuli za Ofisi zao katika Majimbo yao. Alifafanua zaidi kuwa utaratibu wa kutokata kodi katika posho ndio unaotumika Serikalini kote. Vile vile alidokeza kwamba kati ya mwaka 2017 – 2018 alikaguliwa na Maafisa kutoka *TRA* waliotaka kujihakikishia iwapo Wabunge wanatakiwa kukatwa kodi katika stahili zao zaidi wanavyokatwa katika mishahara yao.

3.16 **Mheshimiwa Spika,** shahidi huyu alieleza kuwa wakaguzi hao walizingatia sheria, nyaraka na vielelezo walivyopatiwa na kisha timu hiyo ilijiridhisha kuwa Wabunge hawapaswi kukatwa kodi katika posho zao isipokuwa mishahara pekee. Aidha, **Ndugu Layson Mwanjisi** alipoulizwa iwapo **Mhe. Jerry William Silaa** anakatwa kodi katika **stahili zake,** alijibu kuwa **Mhe. Jerry Silaa** anakatwa kodi katika mshahara wake. Vilevile shahidi huyu alieleza Kamati kuwa posho anazolipwa **Mhe. Jerry Silaa** hazikatwi kodi. Katika kuthibitisha hilo, aliipatia Kamati Hati ya Mshahara (*Salary Slip*) ili kuithibitishia Kamati juu ya maelezo aliyoyatoa. Hati hiyo ilipokelewa kama **kielelezo A.**

3.17 **Mheshimiwa Spika**, baada ya Kamati kuchambua ushahidi wa **Mhe. Jerry Silaa** na ushahidi wa **Ndg. Layson Mwanjisi**. Kamati ilijielekeza katika Sheria ya Usimamizi wa Bunge, Sura ya 115. Sheria hiyo inaweka masharti kuhusu malipo ya mishahara na posho kwa Wabunge. Kifungu cha 20 inaeleza wazi kuwa mishahara wa Mbunge ndio utakatwa kodi. Kifungu kinaeleza:-

20(1) A Member of Parliament shall be entitled to such salary as the President may, by order published in the Gazette, determine.

(2) There shall be paid to a Member of Parliament the following allowances at such rates as the President may in writing determine-

- (a)
- (b)
- (c)
- (d)

(3) The allowances given under this section shall be exempt from income tax.

3.18 **Mheshimiwa Spika**, masharti ya Kifungu cha Sheria kilichotajwa yanaeleza wazi kwamba posho anazolipwa Mbunge hazipaswi kukatwa kodi. Mishahara wa Mbunge uliotajwa katika Kifungu cha 20(1) unakatwa kodi.

3.19 **Mheshimiwa Spika, Mhe. Jerry Silaa** ni Mbunge na anayefanya kazi chini ya kiapo. Ni dhahiri kuwa kauli alizokiri kuzitoa kwenye Mkutano wa hadhara, kunukuliwa na kusambazwa na vyombo mbalimbali vya habari na mitandao

ya kijamii zilikuwa ni Uongo unaopotosha Taifa, hivyo, kuchonganisha Wabunge, Serikali, Wananchi na uongozi wa Bunge.

3.20 **Mheshimiwa Spika**, katika kuthibitisha hilo, wakati wa mahojiano **Mhe. Jerry Slaa** alikiri kuwa kauli zake ameleta tafrani kwenye jamii. Kutokana na matokeo hayo aliwaomba radhi Waheshimiwa Wabunge kwa tafrani aliyoisababisha. Ikumbukwe kwamba, **Mhe. Jerry Silaa** hakuonesha kukiri wala kujutia kosa lake. Aidha, hakubadilisha msimamo wake kwamba mshahara wa Mbunge haukatwi kodi na wala hakuomba radhi kuwa kauli zake zilikuwa za uongo. Hata baada ya kufahamishwa Sheria inayosimamia malipo ya mishahara na posho kwa Wabunge hakuwa tayari kurekebisha kauli hiyo. Aidha, alipoulizwa kuwa haoni kasoro ya kauli zake ambazo hupaswa kuelezwa na Spika ambaye ndiye kiongozi wa Bunge, hakuwa tayari kukiri udhaifu wake.

3.21 **Mheshimiwa Spika**, uchambuzi wa ushahidi na sheria katika shauri hili unathibitisha kwamba, **Mhe. Jerry Silaa** alikuwa na nia ovu ya kulidharau na kulidhalilisha Bunge pamoja na kuchonganisha Wabunge, Serikali, uongozi wa Bunge na Wananchi kwa kusema uongo.

- 3.22 **Mhesimiwa Spika**, Kamati inaona kuwa **Mhe. Jerry Silaa** amekiuka Kifungu cha 26(c), (d) na (e) cha Sheria ya Kinga, Madaraka na Haki za Bunge, Sura ya 296. Masharti ya kifungu hiki yanakataza mtu yeyote kufanya kwa makusudi kitendo chochote chenye kudharau shughuli za Bunge au mtu yeyote anayeendesha shughuli hizo. Nukuu ya kifungu hicho ni kama ifuatavyo:

"26. *Any person who-*

(a).....

(b).....

(c).....

(d).....

(e) does any other act of intentional disrespect to or with reference to the proceedings of the Assembly or to any person presiding at such proceedings, Commit an offence."

- 3.23 **Mheshimiwa Spika**, Kamati ilimtia hatiani **Mhe. Jerry Slaa** kwa kusema **uongo**. Hatua hiyo ni baada ya kuzingatia ushahidi uliokuwepo mbele ya Kamati pamoja na sheria zinazosimamia mishahara ya Wabunge. Kamati iliona kuwa jambo hilo ni dharau kwa Bunge, Spika na shughuli za Bunge vilevile kwa kuchonganisha Wabunge, Serikali, uongozi wa Bunge na Wananchi. Kosa hilo ni kinyume na Kifungu cha 26(c), (d) na (e) cha Sheria ya Kinga, Madaraka na Haki za Bunge, Sura ya 296.

- 3.24 **Mheshimiwa Spika**, aidha, Kanuni ya 85(1) (g) ya Kanuni za Kudumu za Bunge inaeleza kuhusu utovu wa nidhamu ulikithiri kuwa ni pamoja na makosa ambayo kwa maoni ya Spika kuwa ni utovu wa nidhamu uliokithiri. Kutokana na kitendo cha **Mhe. Jerry Silaa** cha kutokusahihisha kauli yake aliyoitoa kwenye Mkutano wa hadhara licha ya kutakiwa na Mheshimiwa Spika kuomba radhi hadharani. Maelekezo ya Spika yalikuwa aombe radhi kupitia vyombo vya habari na mitandoa ya kijamii aliyoitumia kusema uongo.
- 3.25 **Mheshimiwa Spika, Mhe. Jerry Silaa** alikiri kuwa alipata maelekezo yako ya kumtaka aombe radhi kwa upotoshaji alioufanya kupitia vyombo vya habari. Pamoja na maelekezo hayo **Mhe. Jerry Silaa** alikaidi maelekezo yake. Katika suala hili, Kamati imejiridhisha kuwa kitendo alichokifanya ni utovu wa nidhamu uliokithiri.
- 3.26 **Mheshimiwa Spika**, Kamati ilitafakari hoja nyingine kwamba, Je, ni hatua gani za kisheria zinazopaswa kuchukuliwa dhidi ya **Mhe. Jerry Silaa**? Katika kujibu hoja hii, Kamati ilizingatia sheria na Kanuni zinazotawala masuala ya Bunge na kutafakari kwa kina kuhusu ushahidi wa shauri pamoja na mwenendo wa **Mhe. Jerry Silaa** mbele ya Kamati.

- 3.27 **Mheshimiwa Spika**, Kifungu cha 33 cha Sheria ya Kinga, Madaraka na Haki za Bunge, Sura ya 296 kinatoa mamlaka kwa kwa Bunge kupitia Azimio kutoa adhabu kwa mtu ambaye amekiuka masharti ya kifungu cha 26 au sheria yoyote kuhusu kudharau mamlaka ya Bunge. Kifungu hicho kinaeleza, nanukuu

"33-(1) Where any Member commits any contempt of the Assembly whether specified in section 26 or otherwise, the Assembly may, by resolution, either direct the Speaker to reprimand such Member or suspend him from the service of the Assembly for such period as it may determine. Provided that, such period shall not extend beyond the last day of the the session next following that which the resolution was passed or of the session in which the resolution is passed as the Assembly may so determine".

- 3.28 **Mheshimiwa Spika**, kuhusu adhabu kwa kosa la utovu wa nidhamu uliokithiri, Kamati ilijielekeza katika Kanuni ya 85(3) ya Kanuni za Kudumu za Bunge, Toleo la Juni 2020. Kanuni hii inaweka adhabu kwa Mbunge anayekiuka Kanuni hii kuwa ni **asihudhurie mikutano ya Bunge mfululizo isiyopungua miwili au isiyozidi mitatu**. Kanuni inaeleza:

"Kamati ya Haki, Maadili na Madaraka ya Bunge itashughulikia shauri hilo na ikithibitika kuwa mbunge husika alitenda kosa inaweza kushauri kwamba Mbunge huyo asihudhurie mikutano mfululizo isiyopungua miwili au isiyozidi mitatu".

Aidha, Kanuni ya 85(4) inaeleza kwamba Kamati inaweza kulipatia Bunge ushauri mwingine wowote kuhusu adhabu anayostahili kupewa Mbunge aliyekiuka masharti ya Kanuni inayohusu utovu wa nidhamu uliokithiri.

3.29 **Mheshimiwa Spika**, ili Kamati iweze kutoa mapendekezo ilifanya utafiti kwa kuangalia uzoefu wa Bunge hili katika kushughulikia masuala kama haya hususani pale ambapo shahidi ambaye anatuhumiwa kudharau Bunge, Spika na shughuli za Bunge.

4.0 **MWENENDO WA SHAHIDI WAKATI WA USIKILIZAJI WA SHAURI**

4.1 **Mheshimiwa Spika**, Kamati ilipata wasaa wa kufanya tathmini ya mwenendo wa shahidi alipofika mbele ya Kamati. Vitendo vya shahidi wakati wa usikilizaji wa shauri hili pamoja na ushirikiano wa shahidi mbele ya Kamati. Hivyo vyote vimeisaidia Kamati katika kuandaa taarifa.

4.2 **Mheshimiwa Spika**, shahidi aitikia wito na kufika mbele ya Kamati tarehe 24 Agosti, 2021 kwa ajili ya kuhojiwa. Wakati wa mahojiano shahidi hakuwa tayari kujibu maswali kikamilifu, jambo ambalo liliifanya Kamati kutumia muda mrefu kupata majibu ya masuala ambayo majibu yake yalikuwa wazi. Kwa ufupi shahidi hakutoa ushirikiano kwa Kamati kwa kutojibu kikamilifu maswali aliyoulizwa.

4.3 **Mheshimiwa Spika,** kabla ya mahojiano kuanza shahidi alikumbushwa kuhusu utaratibu wa kisheria wa usikilizaji wa mashauri ya Kamati hii kwa faragha. Pamoja na kuwa na taarifa hizi, shahidi alikuwa anachukua kumbukumbu za shauri kwa kuandika katika shajara yake. Kamati ilimtaka aache shajara hadi shauri litakapohitimishwa. Shahidi alikataa kuiacha shajara hiyo na badala yake alisema atachana kurasa alizoandika. Baada ya maelezo hayo alichana na kukabidhi kwa sekretarieti. Lakini shahidi ameandika uongo katika barua yake kwa Katibu wa Bunge kwa kusingizia kwamba, Kamati ndiyo iliyochana shajara yake na kwa kwamba sababu hiyo, hakuweza kuikumbuka tarehe aliyoamriwa kurudi mbele ya Kamati.

4.4 **Mheshimiwa Spika,** baada ya mahojiano Kamati iliahirisha usikilizaji wa shauri hilo na kumtaka shahidi arudi mbele ya Kamati siku ya tarehe 26 Agosti, 2021 ili kuendelea na mahojiano. Tarehe 25 Agosti, 2021 shahidi aliwasilisha kwa Katibu wa Bunge barua yake ya tarehe 24 Agosti, 2021 ambayo alimtaka Katibu aifikishe kwenye Kamati. Barua hiyo, ilikuwa na malalamiko kwamba wakati wa kusikiliza shauri lake Kamati haijamtendea haki, haikumsikiliza, ilikuwa batili, ilikuwa kinyume cha sheria, ilikuwa na upendeleo na Kamati hiyo ilikosa weledi wa kusikiliza shauri lake. Sehemu ya maelezo katika barua hiyo ni kama ifuatavyo:

"Kamati imejiendesha unconstitutional, impartial, biased, unlawful, unprofessional na kwa kifupi

sijapata haki yangu kama shahidi... Kamati imekataa kupokea ushahidi wangu, nimekataliwa kusema, nimewekewa maneno mdomoni, nimenyimwa haki za msingi ikiwemo freedom of speech..."

4.5 **Mheshimiwa Spika**, halikadhalika barua yake ilikuwa na maneno mengine yafuatayo:

- " 1. Nawasilisha ushahidi wangu wa maandishi nakukutaka kutumia mamlaka yako kuyafikisha kwa Mwenyekiti na kumshauri athari za kisheria za vitendo walivyofanya leo.**
- 2. Nimehesabu leo sijasikilizwa na Kamati na aidha Kamati ichukue mchango wangu wa maandishi na yenyewe iniandikie kwa maandishi hoja zao na shauri hili liendeshwe kwa utaratibu wa maandishi.**
- 3. Nimejulishwa kufika mbele ya Kamati, sitafika kwani sina wito rasmi na sehemu nilipoandika tarehe na saa wamechana diary yangu na kubaki nayo kwa kisingizio cha siri."**

4.6 **Mheshimiwa Spika**, jambo lingine katika barua yake ni kuwa alihoji kwa nini Kamati ilimdadisi iwapo anajiona anafaa kwenye nafasi aliyochaguliwa na Bunge kuliwakilisha Bunge katika Bunge la *PAP*. Shahidi huyu amelalamika kuwa hata Spika aliongelea suala la uwakilishi wake siku ya tarehe 17 Agosti wakati wa Semina ya Wabunge wote, akiwa hayupo. Shahidi alieleza kwamba, atashangaa iwapo kutakuwa na mtu anayeona ujumbe wake wa *PAP* ni hisani. Alisisitiza kuwa ujumbe wake ni kwa mujibu wa masharti ya Kanuni za Bunge.

Aidha, alieleza kuwa uvumilivu wake umefika mwisho, hivyo, atashtaki kwenye Mahakama ya Umma. Nukuu:

"Katika mahojiano wajumbe waliniuliza juu ya ujumbe wangu wa Bunge la Afrika... Sikuwepo siku ya Jumanne 17 Agosti wakati Mhe. Spika anazungumza kwenye semina ya Wabunge na hivyo nachelewa sana kusema naye alisema kuhusu ujumbe wangu wa PAP. Nitashangaa sana kama kuna mtu anaona ujumbe wangu wa PAP ni hisani na hautokani na Kanuni za Kudumu za Bunge, Kanuni ya 14 ya nyongeza ya pili..."

- 4.7 **Mheshimiwa Spika**, Kamati iliona kuwa amesema uongo kwenye Kamati ya Maadili. Kwa tabia hiyo, Kamati iliamini kuwa, ni wazi kuwa ataweza kusema uongo katika Bunge la PAP. Kanuni za Kudumu za Bunge. Kanuni ya 4 (1)(c) inayotoa mamlaka kwa Kamati ya Maadili kushughulikia shauri linalomhusu Mbunge anayewakilisha Bunge kwenye chombo kingine cha uwakilishi au mjumbe wa Bunge la Afrika Mashariki. Kanuni inaeleza:

"Kushughulikia shauri linalomhusu Mbunge anayewakilisha Bunge kwenye chombo kingine cha uwakilishi au mjumbe wa Bunge la Afrika Mashariki".

- 4.8 **Mheshimiwa Spika**, vilevile, Kanuni ya 18 ya Kanuni za Kudumu za Bunge inaipa, Kamati ya Maadili mamlaka ya kulishauri Bunge kumuondoa kwenye nafasi anayotumikia Mbunge anayewakilisha Bunge katika chombo kingine cha uwakilishi. Kigezo cha kwamba Mhe. Jerry Silaa amekuwa na

mwenendo usiofaa na unaodhalilisha hadhi na nafasi anayoitumikia, ni sababu inayojitosheleza kutoa mapendekezo haya. Kifungu kinaeleza:

"Kamati ya Haki, Maadili na Madaraka ya Bunge itashughulikia shauri hilo na ikithibitika kuwa Mbunge au mjumbe husika ametenda kosa inaweza kulishauri Bunge liazimie kama ifuatavyo:

(a) *Kumpa onyo au*

(b) *Kumuondoa kwenye nafasi anayoitumikia*"

4.9 **Mheshimiwa Spika**, aidha, shahidi huyu hakufika tarehe 26 Agosti, 2021 kama ilivyopangwa, jambo lililosababisha Kamati kuanza mchakato wa kuomba kibali cha Spika ili aletwe kwa hati ya kumkamata. Kutokana na maelezo katika barua yake Kamati ilibaini kuwa aliamua kwa makusudi kudharau maelekezo halali ya Kamati. Kamati iliendelea na kazi yake na kuahirisha hadi siku ya tarehe 27 Agosti, 2021.

4.10 **Mheshimiwa Spika**, asubuhi ya tarehe 27 Agosti, 2021 **Mhe. Jerry Silaa** aliingia bila ruhusa katika Ukumbi ambao Kamati inafanya kazi zake. Kamati ilipanga kuanza shughuli zake saa 4.00 asubuhi. Ilipofika muda wa saa 3.00 asubuhi Wajumbe wa Kamati walipoingia kwenye ukumbi wa kikao cha Kamati walimkuta **Mhe. Jerry Silaa** ameketi katika kiti cha shahidi. Kamati ilimtoa shahidi nje ya ukumbi ili kuendelea na kazi zake.

Muda wa kikao cha Kamati ulipofika shahidi aliitwa na iliendelea na ushahidi. Kamati ilishangazwa na picha ya **Mhe. Jerry Silaa** iliyosambaa katika mitandao ya kijamii iliivyokuwa na maelezo kwamba **Mhe Jerry Silaa** alifika kwenye ukumbi wa Kamati na mapema huku wajumbe wakiwa hawapo.

4.11 **Mheshimiwa Spika**, Kamati ilimhoji **Mhe. Jerry Silaa** kwa nini hakutekeleza amri ya Kamati iliyomtaka afike siku ya tarehe 26 Agosti, 2021, shahidi alieleza kuwa alikuwa anaumwa na vile vile alienda msibani Arusha. Kamati haikuyaamini maelezo hayo kwa sababu katika barua aliyoiandika kwa Katibu wa Bunge alisema hatafika kwa sababu Kamati ilichana shajara. Kamati iliona kwamba katika maelezo hayo shahidi alikuwa anaelezo uongo.

4.12 **Mheshimiwa Spika**, katika kutafakari mwenendo alioonesha shahidi wakati wa usikilizaji wa shauri lake, Kamati imejiridhisha kuwa shahidi ni muongo na haaminiki.

5.0 **UZOEFU WA BUNGE KATIKA KUCHUNGUZA MASHAURI YANAYOFANANA NA SHAURI HILI**

Mheshimiwa Spika, Bunge hili limewahi kufanya uchunguzi kuhusu malalamiko ya kudharau mamlaka ya Spika, Bunge na shughuli za Bunge, katika shauri lililomhusu:

Mhe. Freeman Aikael Mbowe

Mnamo tarehe 6 Aprili, 2017 **Mhe. Freeman Mbowe (Mb)**, alituhumiwa kuwa, akiwa nje ya Ukumbi wa Bunge mara baada ya kumalizika kwa uchaguzi wa Wabunge wa Bunge la Afrika Mashariki, alinukuliwa na vyombo vya habari akitoa kauli za kudharau Bunge na Mamlaka ya Spika, kinyume na Kifungu cha 26 (e) cha Sheria ya Kinga, Madaraka na Haki za Bunge, Sura ya 296, alipoeleza yafuatayo:-

- (a) ***"..... Spika amevunja Kanuni za Bunge, Sheria hazikuheshimiwa, ubabe umetumika....."***
- (b) ***"..... ni mkakati wa Kiserikali, tunajua Rais anahusika, Waziri Mkuu anahusika, viongozi wa chama chao wanahusika....."***
- (c) ***"..... tumeleta wagombea wazuri sana wawili "very competent", wamepigwa kura za hapana kwa sababu ulikuwa ni mkakati wa Chama Cha Mapinduzi, tumeona ni ujinga na upumbavu mtupu"***
- (d) ***"..... uchaguzi huu umekuwa wa kijinga"***

Mhe. Freeman Aikael Mbowe (Mb) alikiri mbele ya Kamati kuwa alitenda kosa hilo na aliomba radhi. Bunge liliazimia kumsamehe kutokana na kitendo chake cha kiungwana cha kukiri na kuomba radhi.

Mheshimiwa Spika, huo ndio uchunguzi wa Kamati kuhusu shauri la kudharau Bunge, Spika na shughuli za Bunge linalomhusu **Mhe. Jerry Silaa** Hivyo, Bunge liutafakari ushahidi uliotolewa katika

shauri hili na kuuzingatia wakati wa kupitisha Azimio kuhusu hatua za kuchukua.

6.0 **HITIMISHO**

6.1 **Mheshimiwa Spika**, mwisho, napenda kukushukuru wewe binafsi kwa kunipa nafasi hii kuwasilisha maoni ya Kamati ya Kudumu ya Bunge ya Haki, Maadili na Madaraka ya Bunge. Napenda nitumie nafasi hii tena kukupongeza kwa dhati kwa jinsi unavyoliongoza Bunge hili ambalo ni chombo cha uwakilishi wa Wananchi katika kuisimamia na kuishauri Serikali ili kuhakikisha kuwa ustawi wa wananchi tunaowawakilisha ndio kipaumbele cha kwanza.

6.2 **Mheshimiwa Spika**, kipekee, nawashukuru Wajumbe wote wa Kamati, kwa kazi nzuri ya kujadili na kuchambua kwa umakini mkubwa Shauri la kudharau Bunge, Spika na shughuli za Bunge. Wabunge hawa walifanya kazi nzuri na walizingatia misingi ya haki, bila kumwonea au kumpendelea mtu yeyote. Kwa heshima naomba niwatambue kwa majina kama ifuatavyo:-

- i. Mhe. Emmanuel Adamson Mwakasaka, Mb.
- ii. Mhe. Stela Alex Ikupa, Mb.
- iii. Mhe. Omari Mohamed Kigua, Mb.
- iv. Mhe. Japhet Ngailonga Hasunga, Mb.
- v. Mhe. Joseph Anania Tadayo, Mb.
- vi. Mhe. Deodatus Philip Mwanyika, Mb.
- vii. Mhe. Tunza Issa Malapo, Mb.
- viii. Mhe. Juma Hamad Omar, Mb.

- ix. Mhe. Margaret Simwanza Sitta, Mb.
- x. Mhe. Mariamu Madalu Nyoka, Mb.
- xi. Mhe. Agnes Elias Hokororo, Mb.
- xii. Mhe. Ali Hassan Omar King, Mb.
- xiii. Mhe. Juma Othman Hija, Mb.
- xiv. Mhe. Bahati Keneth Ndingo, Mb.
- xv. Mhe. Zahor Mohammed Haji, Mb.
- xvi. Mhe. Shally Joseph Raymond, Mb.
- xvii. Mhe. Dkt. Christine Gabriel Ishengoma, Mb.
- xviii. Mhe. Naghenjwa Livingstone Kaboyoka, Mb.
- xix. Mhe. Ali Juma Mohamed, Mb.

Aidha, napenda kumshukuru kwa dhati Katibu wa Bunge, Ndg. Nenelwa Mwihambi *ndc*, kwa kuisaidia Kamati kutekeleza majukumu yake kikamilifu. Kipekee, nawashukuru Ndg Pius T. Mboya Mkurugenzi wa Idara ya Huduma za Sheria Ndg. Leocardo Kapongwa, Mkurugenzi wa Msaidizi wa Idara ya Huduma za Sheria kwa ushauri na ufafanuzi walioutoa kuhusiana na hoja mbalimbali za kisheria kuhusiana na shauri hili. Vile vile, nawashukuru Ndg. Maria Mdulugu, Rehema Kipera na Thomas Shawa makatibu wa Kamati na Ndg. Imelda Ntimba kwa kuratibu vema kazi za Kamati na kuhakikisha kuwa taarifa hii inakamilika kwa wakati.

Mheshimiwa Spika, baada ya kusema hayo, sasa naomba Bunge lako Tukufu, likubali kujadili na kupokea maoni na mapendekezo ya Kamati ili baada ya Mjadala liazimie kuchukua hatua stahiki kwa kadri litakavyoona inafaa.

Mheshimiwa Spika, naomba kuwasilisha.

Mhe. Emmanuel Adamson Mwakasaka, Mb.

MWENYEKITI

KAMATI YA HAKI, MAADILI NA MADARAKA YA BUNGE

30 Agosti, 2021

**AZIMIO LA BUNGE KUHUSU HATUA ZA KUCHUKUA DHIDI YA MHE.
JERRY WILLIAM SILAA (MB) KWA KUTOA KAULI ZA UONGO**

*[Limetolewa chini ya Kifungu cha 33(1) cha Sheria ya Kinga,
Madaraka na Haki za Bunge (The Parliamentary Immunities, Powers
and Privileges Act, [CAP 296 R:E 2020]*

KWA KUWA, Bunge la Jamhuri ya Muungano wa Tanzania linaongozwa kwa mujibu wa Katiba, Sheria na Kanuni za Kudumu za Bunge ambazo zilitungwa na Bunge lenyewe kwa ajili ya kuliongoza katika kutekeleza shughuli zake;

NA KWA KUWA, mnamo tarehe 23 Julai, 2021 Mhe. **Jerry William Silaa** alinukuliwa na vyombo mbalimbali vya habari ikiwemo mitandao ya kijamii wakati anazungumza na Wananchi wa Jimbo la Ukonga, Jijini Dar es Salaam alipotoa kauli kwamba mishahara ya Wabunge haikatwi kodi;

NA KWA KUWA, Kauli za **Mhe. Jerry William Silaa** zilikuwa za uongo ambazo zimeupotosha Umma, zimeshusha hadhi na heshima ya Bunge, zimedharaulisha Mamlaka ya Bunge na kuchonganisha Serikali na Wananchi, na vilevile Bunge na wananchi;

NA KWA KUWA, tarehe 20 Agosti 2021 Spika wa Bunge la Jamhuri ya Muungano wa Tanzania, Mhe. Job Y. Ndugai kwa mamlaka

aliyopewa chini wa Kanuni ya 4(1)(a) ya Nyongeza ya Nane ya Kanuni za Kudumu za Bunge aliagiza Kamati ya Haki, Maadili na Madaraka ya Bunge ikutane na kufanya uchunguzi kuhusu kauli zilizotolewa na Mhe. **Jerry William Silaa** ambazo zilinukuliwa na vyombo vya habari na mitandao ya kijamii kuanzia tarehe 23 Julai, 2021;

NA KWA KUWA, kufuatia maelekezo ya Mheshimiwa Spika Kamati ya Haki, Maadili na Madaraka ya Bunge ilikutana kuanzia tarehe 23 Agosti, 2021 hadi tarehe 27 Agosti, 2021 na 30 Agosti, 2021 Dodoma na kufanya uchunguzi wa shauri la Mhe. **Jerry William Silaa (Mb)**;

NA KWA KUWA, mnamo tarehe 24 Agosti, 2021 **Mhe. Jerry William Silaa (Mb)** alifika mbele ya Kamati na kuhojiwa kuhusu kauli zake na kuwa Kamati iliahirisha kusikiliza shauri lake hadi tarehe 26 Agosti 2021;

NA KWA KUWA, Mhe. Jerry William Silaa (Mb) hakufika siku ya tarehe 26 Agosti, 2021 ambayo Kamati ilipanga kuendelea kusikiliza shauri lake lakini kwa makusudi **Mhe. Jerry William Silaa (Mb)** alikahidi wito wa Kamati hivyo kudharau amri halali ya Kamati jambo lililoifanya Kamati kuomba kwa Mhe. Spika kutumia mamlaka yake kuidhinisha Hati ya kumkamata **Mhe. Jerry William Silaa (Mb)**;

NA KWA KUWA, baada ya kukaidi amri halali iliyomtaka kufika mbele ya kamati tarehe 26 Agosti, 2021 **Mhe. Jerry William Silaa (Mb)** alifika tarehe 27 Agosti, 2021;

NA KWA KUWA, Mhe. Jerry William Silaa (Mb) aliandika barua kwa Katibu wa Bunge na kinyume na taratibu kumtaka afikishe kwenye Kamati na kwamba barua hiyo ilikuwa inaikashifu Kamati na kutoa maelezo ya uwongo yenye maudhui yananyopotosha na kudhalilisha Kamati;

NA KWA KUWA, wakati Kamati inamsikiliza ilijiridhisha kuwa, katika ushaidi wake **Mhe. Jerry William Silaa (Mb)** huyo hakuomba radhi wala kujutia makosa aliyoyafanya ya kutoa kauli za uongo, jambo ambalo ni dharau kwa Bunge, Spika na shughuli za Bunge na vilevile kuchonganisha Wabunge, Serikali, uongozi wa Bunge na Wananchi.

NA KWA KUWA, kauli za **Mhe. Jerry William Silaa (Mb)** zinakiuka kifungu cha 26 (b) (d) na (e) cha Sheria ya Kinga, Haki na Madaraka ya Bunge, Sura ya 296 na Kanuni ya 18 (1) (b),(4) (b) na 85 (1)(g) ya Kanuni za Kudumu za Bunge, Toleo la Juni, 2020;

Na kwa kuwa, **Mhe. Jerry William Silaa (Mb)** amekuwa na mwenendo usiofaa na unaodhalilisha hadhi ya nafasi ya Mbunge kwa kusema uongo;

NA KWA KUWA, Mhe. Jerry William Silaa (Mb) akiwa mbele ya Kamati hakukiri wala kujutia makossa yake, alionyesha dharau, kudhalilisha nafasi ya Mbunge na kushusha heshima ya Bunge. Kushusha hadi ya Wabunge na viongozi, kuchonganisha Bunge na wananchi, Serikali na Wananchi kwa kusema uongo, hivyo Kamati imemtia hatiani;

NA KWA KUWA, Kanuni ya 61 (1) (2) na (3) ya Kanuni za Kudumu za Bunge Toleo la 2020 inalipa Bunge Mamlaka ya kupokea na kujadili mapendekezo ya Kamati hii na kisha kufanya uamuzi kwa njia ya Azimio la Bunge;

HIVYO BASI, Bunge linaazimia kuwa **Mhe. Jerry William Silaa (Mb)**–

- a) **Asimamishwe kuhudhuria Mikutano ya Bunge Miwili mfululizo baada ya kupitishwa Azimio hili; na**
- b) **Aondolewe kwenye nafasi ya Uwakilishi wa Bunge la Jamuhuri ya Muungano wa Tanzania katika Bunge la Afrika (PAP).**

Emmanuel Adamson Mwakasaka (Mb)

MWENYEKITI

KAMATI YA HAKI, MAADILI NA MADARAKA YA BUNGE

31 Agosti, 2021